

Izbirni predmet Informacijsko opismenjevanje in spletna učilnica na Osnovni šoli dr. Vita Kraigherja

Virtual Classroom for Teaching the Information Literacy at Primary School dr. Vita Kraigherja, Ljubljana

Maja Miklič

Osnovna šola dr. Vita Kraigherja
maja.miklic@gmail.com

Povzetek

V prispevku je predstavljena spletna učilnica, ki je nastala v letu 2012 za potrebe izvajanja izbirnega predmeta v osnovni šoli Informacijsko opismenjevanje v prihajajočem šolskem letu. V prispevku ni predstavljena tehnična izvedba izdelave spletne učilnice v okolju Moodle, pač pa izbor vsebin in gradiv ter dejavnosti, ki jih lahko za izvajanje pedagoških ur vključimo v spletno učilnico za ta izbirni predmet.

Ključne besede: informacijsko opismenjevanje, informacijska pismenost, izbirni predmet, osnovna šola, spletna učilnica

Abstract

This paper presents a virtual classroom, that was formed in 2012 to teach a subject Information Literacy in primary school. The paper does not present much of the technical implementation of the online classroom, built in Moodle, but the choice of content, materials and activities included.

Keywords: information literacy, elective subject, primary school, virtual classroom

1 Uvod

Konec preteklega šolskega leta smo pričeli pripravljati gradivo za izbirni predmet Informacijsko opismenjevanje, ki ga bo šolska knjižničarka na naši šoli poučevala v 9. razredu osnovne šole. Pregledana je bila temeljna literaturo (oba priročnika sta navedena v seznamu literature), po temeljitnem premisleku pa smo se odločili, da poučevanje predmeta, ki nima nobenega učbenika ali delovnega zvezka, podpremo z vsebinami in gradivi ter dejavnostmi, ki bodo združene v spletno učilnico. Tudi sicer je veliko vsebin, ki naj bi jih

vključili v ta predmet, vezanih na svetovni splet, zato je bila še toliko bolj smiselna izbira izdelave v šolskem Moodle okolju delujoče spletne učilnice, kjer bi bile vse te vsebine združene v pregledno celoto.

Odločitvi je botrovalo tudi dejstvo, da je knjižničarka tudi skrbnica različnih spletnih učilnic in celotnega šolskega spletišča spletnih učilnic ter da je uporaba le-teh na naši šoli že utečena in med učitelji 3. triletja dovolj pogosta.

2 Spletne učilnice v okolju Moodle

Spletne učilnice so v slovenskih osnovnih šolah že zelo razširjene, vendar so še vedno nekoliko bolj redke za področje šolskih knjižnic. Prav tako za področje šolskih knjižnic in/ali izbirnega predmeta, ki ga knjižničarji poučujemo, ne obstajajo vzorčne spletne učilnice, iz katerih bi vsebinsko lahko črpali.

3 Izbirni predmet Informacijsko opismenjevanje

Izbirni predmet Informacijsko opismenjevanje »razvija kognitivne strategije za pridobitev, analizo, selekcijo, sintezo, vrednotenje in ustvarjalno rabo ter predstavitev informacij na vseh ravneh in področjih. Učenci se tako učijo reševati probleme na vseh ravneh, od zavedanja problema do analiziranja informacijske potrebe, oblikovanja vprašanj, prek določitve lokacije informacij, uporabe, komuniciranja in vrednotenja.« (Informacijsko opismenjevanje, 2001, str. 5)

Vsebine predmeta so knjižnica kot informacijsko središče, periodika kot vir informacij, zbirke podatkov, lokacije informacij, bibliografije, informacijski viri pri projektnem in raziskovalnem delu (Informacijsko opismenjevanje, 2001, str. 5-6).

Splošni cilji predmeta (Informacijsko opismenjevanje, 2001, str. 7) so:

- »Razvijanje spretnosti za vseživljenjsko in samostojno učenje, aktivno in racionalno pridobivanje kakovostnega znanja, širjenje kulturne razgledanosti, oblikovanje estetskih, etičnih in moralnih vrednot.
- Razvijanje sposobnosti za branje, pisanje, poslušanje, govor, opazovanje in risanje.
- Razvijanje kognitivnih strategij za selekcijo, pridobitev, analizo, sintezo, vrednotenje in ustvarjalno rabo ter predstavitev informacij na vseh ravneh in področjih.
- Razvijanje sposobnosti za učinkovito reševanje problemov, od zavedanja problema do analiziranja informacijske potrebe, oblikovanje vprašanj, prek določitve lokacije informacij, izbora informacij, njihove uporabe do komuniciranja in vrednotenja.
- Sistematično uvajanje postopkov poizvedovanja in raziskovanja za samostojno učenje.
- Poznavanje možnosti tekočega informiranja o publikacijah in lokacijah kot virih informacij.
- Opredelitev iskalne strategije in razumevanje izbora iskanja.
- Poznavanje vrste bibliografskih virov po obliki, namembnosti in vsebini ter njihove bibliografske strukture.
- Razvijanje navade za uporabo knjižnice za vseživljenjsko učenje in ustvarjalno preživljanje prostega časa.
- Razumevanje spreminjanja znanja in tehnologije ter kritična raba medijev.«

V nadaljevanju prispevka bo predstavljena spletna učilnica, kakor jo je avtorica zasnovala v želji celovito in sistematično zajeti vse vsebine in cilje predmeta Informacijsko opismenjevanje.

4 Spletna učilnica za predmet Informacijsko opismenjevanje

V spletni učilnici so posamezne vsebine (posamezne pedagoške ure oz. sklope ur) nanizane v poglavja.

V zgornjem delu spletne učilnice je najprej objavljeno informativno besedilo, ki je bilo pripravljeno konec šolskega leta za publikacijo, ki je bila razdeljena vsem učencem ter jim je bila v pomoč pri izbiri izbirnih predmetov v prihodnjem šolskem letu (slika 1).

The screenshot displays a web-based learning interface. On the left, a sidebar titled 'Splošni cilji predmeta' (General objectives of the subject) lists two main goals: developing skills for independent learning and active/rational knowledge acquisition, and developing the ability to eat and breathe. The main content area is titled 'Oris poglavij' (Overview of chapters) and contains the following text:

Izbirni predmet INFORMACIJSKO OPISMENJEVANJE

Izbirni predmet Informacijsko opismenjevanje se izvaja kot enoletni program v tretjem triletju. Razvija kognitivne strategije za pridobitev, analizo, selekcijo, sintezo, vrednotenje in ustvarjalno rabo ter predstavitev informacij na vseh ravneh in področjih.

Vsebine predmeta:

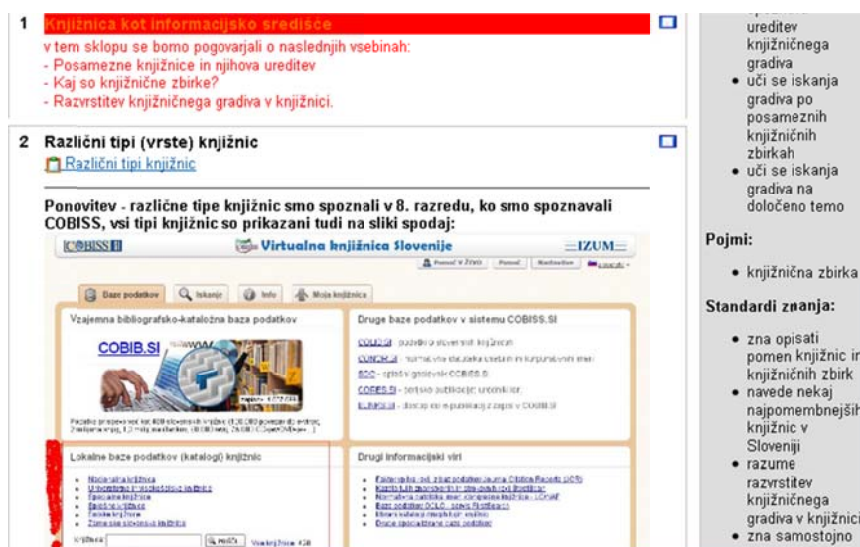
- Knjižnica kot informacijsko središče (spoznali in obiskali bomo različne tipe knjižnic, spoznali bomo postavitev gradiva in značilnosti različnih knjižničnih zbirk, učenci se boste naučili samostojno uporabljati različne knjižnice ter knjižno gradivo,...)
- Periodika kot vir informacij (spoznali bomo različne vrste revij in časopisov, tako tiskanih kot elektronskih, za učenje in zabavo,...)
- Zbirke podatkov (kaj to pomeni, kje in kako iščemo po različnih zbirkah podatkov na internetu, digitalne knjižnice,...)
- Lokacije informacij (pridobivanje informacij preko interneta, orientacija v različnih institucijah z zbirkami podatkov)

Slika 1: V spletni učilnici je skrajno zgoraj kratka predstavitev predmeta ter ob levem robu so nanizani splošni cilji (izsek iz spletne učilnice)

Prostor spletne učilnice je razdeljen v tri stolpce, v teh stranskih stolpcih so naštetni vsi splošni cilji predmeta (slika 1), v okvirju pod le-tem pa je ena od definicij informacijske pismenosti. V glavnem, osrednjem stolpcu so nanizana poglavja z vsebinami, kakor bodo predstavljena tudi v naslednjih poglavjih tega prispevka. V desnem stranskem stolpcu pa so za vsako poglavje posebej nanizani operativni cilji, pojmi ter standardi znanja, in ta stolpec lepo dopolnjuje besedilo v osrednjem stolpcu z informacijami tako za učitelja (knjižničarja), učenca ter starše. Vsebine, ki so namenjene učencem in predstavljene v tem prispevku, se z obliko besedila skušajo približati učencem in so namenjene izvajanju dejanskih pedagoških ur.

5 Knjižnica kot informacijsko središče

Vsako večje poglavje ima glavni naslov izpisan z drugo barvo, nato je v nekaj alinejah povzeta vsebina tega poglavja (slika 2). Posamezna naslednja poglavja v spletni učilnici (okvir) pomenijo posamezne pedagoške ure.

Slika 2: Poglavje Knjižnica kot informacijsko središče ter prvi del vsebine različni tipi knjižnic. V stolpcu na desni so nanizani operativni cilji, pojmi in standardi znanja za ta sklop (izsek slike)

V 8. razredu smo v okviru Knjižnično-informacijskega znanja (KIZ, to so medpredmetne vsebine, ki jih v sodelovanju z učitelji poučuje knjižničar skozi celotno devetletko) že spoznavali različne tipe knjižnic, prav tako so učenci že spoznali COBISS/OPAC, zato najprej obnovimo in utrdimo vsebine in znanja iz prejšnjega leta. V obliki naloge, ki jo oddajo učitelju online (učitelj/knjižničar pa te odgovore na svojem računalniku kasneje preverim) odgovorijo, katere tipe knjižnic poznajo, lahko naštejejo tudi primere (slika 2). V nadaljevanju so predstavljene značilnosti posameznih tipov knjižnic, dodani so tudi primeri s povezavami na posamezne spletne strani teh različnih knjižnic. Ob obisku teh spletnih strani imajo učenci tudi usmerjene naloge, da obiskovanje teh strani ni zgolj brskanje in drsenje skozi strani, pač pa iščejo ključne informacije.

Učence s kvizom tudi povprašamo, katero knjižnico (in zakaj) bi želeli obiskati, in nekaj obiskov bo vključenih tudi skozi šolsko leto v program predmeta.

Posebno poglavje je namenjeno pogovoru o knjižnični zbirki, naslednje o postavitvi gradiva v spletno učilnico, podrobneje je predstavljen UDK, kjer dobijo tudi več »nalog na terenu« (obisk knjižnice, spoznavanje z UDK v realni knjižnici,...). Da bi bilo seznanjanje z UDK bolj zanimivo, je kot uvodna motivacija objavljena povezava na spletno stran <http://www.hangman.no/>, kjer lahko vsakdo ustvari gesla, ki se jih potem rešuje kot »vislice«. S tem orodjem je ustvarjeno geslo UNIVERZALNA DECIMALNA KLASIFIKACIJA, s pomočjo kode se učenci prijavijo na to stran ter ugibajo črke, dokler se jim ne izpiše celotno geslo. Za uvodno motivacijo pri iskanju besedne zveze, ki je relativno nepoznana, dolga in težka, se to orodje že več let izkaže kot odlična popestritev (slika 3).

Slika 3: Uvodna motivacija za sklop o UDK z igrico »vislice« na spletni strani Hangman.no

6 Periodika kot vir informacij

Poglavje se začne z naslovom v barvi ter kratko predstavitevjo, temu sledi nekaj razlage in nalog, ki jih učenci rešujejo v šolski knjižnici ter v čitalniškem oddelku najbližje splošne knjižnice.

Spoznamo npr. tudi različne naslove revij in časopisov, ki jih imamo v naši šolski knjižnici. Za vsako revijo je pripravljena stran, kjer so različna navodila za delo s to publikacijo. Učenci tako spoznajo nekaj revij in časopisov, ki se nahajajo v šolski knjižnici, preko domačih nalog pa raziščejo tudi ponudbo le-teh doma ter v najbližji splošni knjižnici. Razložimo tudi, kako je s hitro razvijajočo se ponudbo e-periodike v Sloveniji in po svetu, kako je vezana na uporabo izredno različnih naprav (prenosniki, dlančniki, e-bralniki, pametni telefoni,...), seznanimo jih tudi s ponudbo e-periodike v podatkovnih zbirkah, do katerih lahko dostopajo npr. člani različnih slovenskih knjižnic. Spoznamo tudi publikacijo Uradni list RS.

7 Zbirke podatkov

Pri poglavju o zbirkah podatkov oz. podatkovnih zbirkah se je avtorica skoraj v celoti opirala na prispevek v priročniku (Informacijsko opismenjevanje, 2004, str. 105 – 116). Po kratkem uvodu, v katerem razložimo, kaj je zbirka podatkov oz. podatkovna zbirka, so predstavljene vrste podatkovnih zbirk. V naslednjem poglavju so predstavljeni knjižnični katalogi, razložimo, da so včasih vodili katalog v neračunalniški obliki, da danes obstaja online dostopni katalog (OPAC), da imamo v našem prostoru COBISS/OPAC in da imamo tudi vzajemni katalog ter kakšna je vloga vzajemnih katalogov. V naslednjem poglavju je razložena vloga nacionalne bibliografije (obsežneje tudi, kaj spada v *sloveniko*), kakšne so razlike v primerjavi z vzajemnim katalogom. Pogledali si bomo tudi slovensko nacionalno bibliografijo (<http://sb.nuk.uni-lj.si/>). Na kratko so omenjeni tudi citatni indeksi, pa tudi tematske bibliografske zbirke. Predstavljeni so tudi različni nebibliografski viri (npr. slovarji, enciklopedije,...). V samostojnem poglavju je opisan proces poizvedovanja od informacijske potrebe do vrednotenja rezultatov poizvedbe, ta znanja tudi združimo z znanji iz ur KIZ v 7. in 8. razredu (iskanje po svetovnem spletu, vrednotenje spletnih strani ter iskanje po vzajemnem katalogu).

Po zaključku teh prvih treh poglavij je načrtovano tudi vrednotenje znanja (pisni preizkus znanja).

8 Lokacije informacij

V tem vsebinskem sklopu so predvideni obiski različnih knjižnic, zato je ta del spletne učilnice skromnejši.

V spletno učilnico pa je vključeno poglavje o e-storitvah Mestne knjižnice Ljubljana (MKL), ki jih predstavljajo na spletni strani <http://www.mklj.si/index.php/digitalna-knjiznica>, učenci tukaj spoznajo različne ponudbe podatkovnih zbirk, e-revij in e-knjig, e-izobraževanj, servis Vprašaj knjižničarja (slika 4).

Slika 4: Poglavje o e-storitvah MKL z vključenimi orodji za oblikovanje v spletni učilnici (ikone).

V tem poglavju zvedo učenci tudi zanimivo informacijo, ki jim bo lahko obogatila izkušnjo branja leposlovja. Domače branje slovenskih avtorjev, ki je del pouka slovenskega jezika, si lahko npr. obogatijo s ponudbo brezplačnih e-knjig, ki jih ponuja založba Genija (www.e-knjiga.si).

Naslednji sklop najprej predstavi razpredelnico ORODJE ZA UČENJE (v priročniku Informacijsko opismenjevanje na str. 165-166 povzeto po Tools for Learning: Information skills and learning to learn in secondary school, 1986), ob kateri se z učenci pogovorimo o vseh korakih, o katerih morajo razmisliti pri samostojnem (raziskovalnem) delu: premišljevanje o problemu, premišljevanje o iskanju informacij, premišljevanje o uporabi virov, premišljevanje o zapisovanju informacij, premišljevanje o uporabi informacij, premišljevanje o komunikaciji, premišljevanje o opravljenem delu. Z učenci se sprehodim skozi vse te faze ter opozorim na pomembne vidike, kot je npr. vrednotenje virov, navajanje virov, oblika naloge. V naslednjem poglavju v spletni učilnici se učenci seznanijo tudi z dvema najpogostejšima orodjema za iskanje po svetovnem spletu (www.najdi.si ter www.google.com) ter vrednotenjem spletnih strani. V zadnjem poglavju v sklopu lokacije informacij dobijo učenci navodila o tem, kako se citira in navaja različne tipe literature oz. virov (knjižno gradivo, periodika, spletni viri, neknjižno gradivo,...), ki so jih spoznavali skozi štiri leta v okviru pouka Knjižnično-informacijskega znanja. Poleg tega dobijo tudi navodila oz. vzorce, kako mora izgledati seminarska naloga, referat, plakat. Večinoma je to nadgradnja znanj, ki so jih že pridobili v prejšnjih razredih pri urah Knjižnično-informacijskih znanj, tukaj ta znanja združimo.

9 Bibliografije

V poglavju o bibliografiji najprej razložimo, kaj je bibliografija ter kaj vse lahko obsega. Učenci dobijo v spletni učilnici tudi delovni list, ki jim služi kot izhodišče za načrtovanje bibliografije, ki jo bodo morali izdelati sami ter oddati ob koncu tega vsebinskega sklopa. V spletni učilnici so objavljena tudi natančna navodila za izdelavo ter kriteriji ocenjevanja.

V naslednjih sklopih si pogledamo vrste bibliografij ter primere bibliografij. Pogledamo si pravila zapisovanja bibliografskih zapisov ter pomen predmetnih oznak. V spletni učilnici so vse te vsebine nanizane v različnih oblikah, opremljene z besedilom in slikami.

10 Informacijski viri pri projektne in raziskovalnem delu

V tem poglavju zaokrožimo, ponovimo ter utrdimo vsa skozi šolsko leto pridobljena znanja, medpredmetno se povežemo tudi s predmeti, kjer devetošolci izdelujejo referate oz. seminarske naloge, ter znanja prenesemo v prakso.

11 Baze podatkov, ki jih uporabljajo učenci pri predmetu Informacijsko opismenjevanje

Učenci v okviru predmeta spoznajo različne klasične zbirke in podatkovne zbirke na spletu. Spoznavajo knjižnične zbirke različnih tipov knjižnic, tako šolskih, splošnih, specialnih, univerzitetnih oz. visokošolskih ter nacionalno, spoznajo tudi vzajemni katalog ter lokalne kataloge vseh teh knjižnic. Do katalogov dostopajo preko COBISS/OPAC-a (<http://www.cobiss.si/>; COBISS je slovenski Kooperativni online bibliografski sistem in servisi, OPAC pa je kratica za online dostopni javni katalog), zato se naučijo tudi poizvedovati po tem sistemu ter podrobneje spoznajo postopke iskanja in vrednotenja najdenih informacij. Spoznajo tudi Slovensko bibliografijo (<http://sb.nuk.uni-lj.si/>) ter razlike in sorodnosti med le-to in vzajemnim katalogom. Če le-te podatkovne zbirke prinašajo le podatke o publikacijah, ki se nahajajo v klasični obliki, pa si lahko polna besedila (e-knjige) pogledajo na spletni strani založbe Genija (www.e-knjiga.si). Prav tako lahko polna besedila, pa tudi druge formate (zvočne zapise, slike, itd.) pregledujejo tudi v Digitalni knjižnici Slovenije dLib (www.dlib.si), v evropski večjezični Europeani (<http://www.europeana.eu/portal/>), na slovenskem portalu Kamra -digitalizirana kulturna dediščina slovenskih pokrajin (<http://www.kamra.si>) ... S spletnimi iskalniki se naučijo tudi iskati vsebine in informacije na spletu, ki jih trenutno zanimajo in odgovarjajo njihovi informacijski potrebi, nenazadnje (in najpomembneje) pa te najdene informacije tudi vrednotiti in kritično uporabiti.

12 Zaključek

Delo s spletno učilnico prinaša določene prednosti, ki lahko obogatijo ter nadgradijo klasične načine poučevanja, vendar pa moramo pri tehtanju, ali želimo uporabiti spletno učilnico, ugotoviti, ali bo uporaba te oblike dela dejansko doprinesla k bolj kvalitetnemu učenju in poučevanju.

Po prvih tednih poučevanja predmeta se je pokazala prva prednost spletne učilnice: pri izbirnih predmetih je učence vedno treba motivirati za to, da predmet sploh izberejo, ter v nadaljevanju za to, da pri predmetu aktivno sodelujejo. Učenci so takoj izrazili zadovoljstvo nad spletno učilnico in istočasno tudi priznali, da so ta predmet izbrali ravno zaradi načina

poučevanja (s pomočjo spletne učilnice), saj jim je ta oblika blizu. Konec šolskega leta so namreč dobili informacijo, kakšne so vsebine predmeta, istočasno pa tudi, da se bo predmet poučeval izključno z gradivom v spletni učilnici ter brez učbenikov in delovnih zvezkov (le-teh za ta izbirni predmet sploh ni), in jih je ravno to v veliki meri pritegnilo. Seveda pa niso vse aktivnosti vezane samo na spletno učilnico, ravno nasprotno, več kot polovica aktivnosti se bo odvijala »na terenu« ter so v spletni učilnici zgolj objavljena navodila.

Spletna učilnica tudi omogoča stalno nadgrajevanje vsebin in dejavnosti. Tako lahko učitelj (knjižničar) glede na svojo ciljno skupino stalno nadgrajuje vsebine glede na sposobnosti in interes svoje skupine učencev. Glede na njihova področja zanimanja torej lahko posamezne vsebine dopolnimo s primeri, ki učence bolj zanimajo (npr. s primerom CMK – Centralne medicinske knjižnice, ker jih pač zanima področje medicine, ali pa s primeri, ki se vežejo na njihove raziskovalne naloge pri drugih predmetih). Prav tako lahko vedno dodamo dejavnosti, s katerimi vzpostavimo komunikacijo med učenci in učiteljem, ter s tem učence dodatno motiviramo oz. usmerjamo pri delu. Ko npr. dobijo raziskovalno vprašanje, ki ga ne znajo rešiti samostojno, ga lahko rešujejo skupaj preko wikija ali foruma, kjer lahko tudi postavljajo vprašanja sošolcem in/ali učitelju (pri nalogi, ki morajo predstaviti NUK – Nacionalno in univerzitetno knjižnico, učenci po tej poti rešujejo svoja vprašanja).

Posebno vrednost ima spletna učilnica tudi zato, ker je na enem mestu zbranih izredno veliko povezav na različne spletne vsebine, portale, zbirke, informacijske vire ... V tiskani obliki bi bilo manj pregledno in bolj nepraktično objavljati povezave (linke) na take zbirke.

Predvsem pa se bodo vse prednosti in slabosti spletne učilnice pokazale z leti uporabe, s poučevanjem izbirnega predmeta v različnih skupinah otrok skozi več generacij. Prav tako pa bo učilnica z vsakim letom in z vsako novo generacijo tudi rasla in se spreminjala, in ravno ta fleksibilnost orodja govori v prid uporabe.

Viri

COBISS.SI. 2012. Dosegljivo na URL: <http://www.cobiss.si>

Hangman. 2012. Dosegljivo na URL: <http://www.hangman.no/>

Informacijsko opismenjevanje : Priročnik za delo z viri. Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2004.

Slovenska bibliografija. 2012. Dosegljivo na URL: <http://sb.nuk.uni-lj.si/>

Učni načrt : Izbirni predmet Informacijsko opismenjevanje. Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2001. Dosegljivo na URL:

http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/pr edmeti_izbirni/Informacijsko_opismenjevanje_izbirni.pdf